



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41

Aralık 2015 December 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

MANEVİ-İNSANİ DEĞERLER EĞİLİM ÖLÇEĞİ (MİDÖ): GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI* TENDENCY SCALE OF SPIRITUAL-HUMANISTIC VALUES: A STUDY ABOUT THE RELIABILITY AND VALIDITY

Adem GÜNEŞ**

Öz

Değerler, insan yaşamına yön veren kriterlerdir. Bilişsel ve duygusal yapılanmadaki etkisinin yanında, davranışlarımızın iyi-kötü veya ahlaki olup olmasını belirleyen birincil standartlardır. Sübjektif olmasından kaynaklı olarak değerler, birçok farklı sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırmalarda insani ve manevi değerler, alt boyutlardan ikisini oluşturmaktadır.

Manevi-İnsani Değerler Eğilim Ölçeği (MİDÖ)'nin geliştirilmesinde, tutum ve yetenek testlerinin geliştirilmesindeki işlem basamakları uygulanmıştır. Geliştirilen ölçek 23 maddeden oluşmaktadır. Faktör analizi sonucu MİDÖ'nün 4 boyutlu bir yapıda olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçeği oluşturan faktörlerin açıkladığı varyans oranları, 1.Faktör % 21,05; 2.Faktör % 10,72; 3.Faktör % 9,34; 4.Faktör %9,20'dir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans oranı ise % 50,33'tür. Ölçekteki madde içerikleri dikkate alınarak boyutlar; *Manevi değerler*, *Duyarlılık*, *Saygı* ve *Sevgi* şeklinde isimlendirilmiştir. Her boyut için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları Manevi değerler boyutu için ,86; Duyarlılık için ,70; Sevgi için ,73; Saygı için ,65 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geneli için güvenilirlik katsayısı ,84 olarak hesaplanmıştır. Bu verilerle MİDÖ'nün hem alt boyutları hem de bütünü açısından güvenilir bir ölçek olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Manevi, Duyarlılık, Saygı, Sevgi, Manevi-İnsani Değerler Eğilim Ölçeği.

Abstract

Values are the criterias that shape human life. Besides the effect of in cognitive and emotional structuring, they are primary standarts determining our behaviores is good or bad. Values subjected to many different classifications, due to the subjective. Humanistic and spiritual values constitute two of the subdimensions in this classifications.

It was applied in to develop of the Scale of Spiritual-Humanistic Values process steps in development of attitude and aptitude tests. Developed scale comprises 23 items. As a result of factor analysis it has emerged 4 dimensional structure of MİDÖ. Rate of variance explained by factors creating the scale are 1.Factor % 21,05; 2. Factor % 10,72; 3. Factor % 9,34; 4. Factor %9,20. The rate of total variance explained the scale is %50,33. Considering the substance content in the scale, dimensions are named as *Spiritual Values*, *Love*, *Sensitivitiy*, *Respect*. Each dimension calculated for the Cronbach's Alpha coefficients of internal consistency are for dimension of Spiritual-Humanistic ,86; for Sensitivity ,70; for Love ,73; for Respect ,65. Reliability coefficient for the whole scale was calculated as ,84. With these datas, MİDÖ has been proved to be a reliable scale in terms of both subdimensions and overall of scale.

Keywords: Values, Spiitual, Duyarlılık, Love, Sensitivitiy, Respect, The Tendency Scale of Spiritual-Humanistic Values.

1.GİRİŞ

DEĞER KAVRAMI

Değer birçok sosyal alanın ortak problemi olarak tartışılmıştır. Geniş bir alanda tartışılmış olmasından kaynaklı, "değer" kavramı üzerinde ittifak edilmiş bir tanıma rastlanmaz. Kavram olarak değer eğitim perspektifinden, "bir şey veya kimsede var olan yüksek ve olumlu nitelikler, kıymet" (Alaylıoğlu-Oğuzkan,1976: 62) şeklinde veya "bir nesneye, bir varlığa ya da faaliyete, ruhsal, ahlaki, toplumsal açıdan veya estetik yönden tanınan önem ya da üstünlük derecesi" olarak tanımlanmaktadır.(Öncül, 2000: 281)

Bireysel veya toplumsal yaşamın işleyişinin merkezinde olumlu ya da olumsuz nitelikli değerler yer alır. Kişilerle ve kendimizle ilişkilerimizde, başkalarının ve kendimizin yapıp ettikleri ve ortaya koyduklarıyla ilgimizde, yakın çevremiz, çağımız, geçmiş ve gelecekle ilgimizde ve kişi olarak bir bütünlükte ve tutarlılıkta var olmamızın temelinde değerler ve değer anlayışımız yatmaktadır.(Kuçuradi, 2013: 5) O halde değerler, davranışın bizzat şekli olmaktan öte, davranışları anlamlı hale getiren ölçütlerdir. Hayatı anlamlı kılan ve insanı yücelten unsurlardır.

Değerler insanın manevi yol göstericileridir. Hayatın zor dönemlerinde, kaygan zeminlerinde bireylerde hazır bulunuşluk oluşturup yol gösteririler. Kişinin varlık sebebinin farkında varmasına ve mensubiyet bilincine ulaşmasında rol oynarlar. Değerlerin göz ardı edildiği bir yaşamda olumsuzlukların ve

* Bu çalışma, araştırmacı tarafından hazırlanan "Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Değer Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli yayınlanmamış doktora tezinden elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır.

** Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, agunes58@hotmail.com, admgunes58@gmail.com

çıkılmazların yaşanması kesindir.(Aydın-Gürler, 2012: 8). Çünkü değerler, bilişsel bir boyuta sahip olmakla birlikte, insanın duygu ve vicdan boyutuna matuftur. Vicdan ise, ancak "iyi" ile beslendiğinde insan için doğru bir hâkim rolü üstlenebilir. Değerler ise çoğunlukla iyi olanla ilgilidir. Bu konudaki hedef, temel değerlere uygun davranışı elde etmektir. Duyguları etkilemiş olmanın ötesinde ancak vicdanla buluşmuş ve içselleştirilmiş olan değerler, davranışları etkileyip yönlendirebilir.

Değerler aynı zamanda insanı bir kültürün, bir topluluğun, bir bütünün parçası kılan unsurlardır. Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak değerlerin sonraki nesillere aktarılması ile gerçekleşir. Değerlerin zayıfladığı veya bertaraf olduğu toplumlar, başta kültürel çözülme ve toplumsal ayrışma gibi toplumsal benliği tehdit eden problemleri daha fazla yaşamaktadır.

Değerlerin aktarımının yegâne yolu eğitimidir. Değerlerin söz konusu olmadığı bir eğitim düşünülemez. Ancak eğitimin değer aktarımı konusunda problemler yaşaması veya yetersiz kalması bizzat "değerler" konusunda yeni problemlerin oluşması anlamına gelmektedir. Bu sebeple aile, okul, çevre-medya gibi eğitimin aktif faktörleri değer eğitiminin de vazgeçilmez unsurlarıdır. Kişinin yaşamına yön verecek değer merkezli bir yaşamın oluşturulmasında, başta aile olmak üzere diğer bütün paydaş unsurların bu ortak hedefi öncelemesi ve buna göre belirli sınırlar dahilinde hareket etmesi kaçınılmaz bir durumdur.

DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değerler birçok açıdan sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Rokeach değerleri ikiye ayırır. Bunlar "amaç değerler" ve "araç değerler"dir. Amaç değerler hayatın içinde ulaşılması hedeflenen değerleri ifade ederken; araç değerler, bu hedef değerlere ulaşmayı sağlayabilecek bazı vasıfları ifade etmektedir. Her iki başlık altında 18'er tane alt değere yer verir. Aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir hayat, iç huzur, mutluluk, kendine saygı, gerçek dostluk, özgürlük, rahat bir hayat, sosyal kabul, ulusal güvenlik ve zevk amaç değerlerdendir. Bağımsız olma, affedicilik, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol edebilen, nazik, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcılık ise araç değerlerdendir. (Rokeach, 1973: 28)

Schwartz ise değerleri; güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, gelenekselcilik, uyma ve güvenlik olmak üzere on grupta toplamıştır. Schwartz değerleri, bireysel ve kültürel olarak iki seviyede incelemiştir. Bireysel düzeydeki incelemelerde değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınırlar. Değerlerin kültürel düzeyde incelenmesindeki amaç ise, toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektir. Kültürel düzeydeki inceleme birimi, kültürel grubun (ulus, etnik grup) kendisidir. Bu iki düzey arasındaki ayırımın nedeni ise, bireysel düzeyde kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin, kültürel düzeyde aynı özellikleri sergilememesi olasılığının bulunmasıdır. (Kağıtçıbaşı- Kuşdil, 2000: 59)

Bu konudaki sınıflandırmalardan bir diğeri Nelson'a aittir. Nelson'a göre değerler, bireysel, sosyal ve grup değerleri olmak üzere üçe ayrılır. Bireysel değerler seçim yapmada, hobilerimizde ve satın aldığımız ürünlerde olduğu gibi, kişisel tercihlerimizle ilişkilidir. Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup aile, kulüp, dini veya politik bir grup olabilir. Sosyal değerler ise adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarar. (Akbaş, 2004: 19)

Değerler konusundaki bir diğer sınıflandırma ise, bu konuda aynı zamanda bir ölçek geliştirmiş olan Güngör'e aittir. Güngör değerleri, Spranger'in değerler sınıflandırmasına, ahlaki değerleri ilave ederek 7 başlıkta toplar: Estetik, teorik, iktisadi, dini, sosyal, siyasi ve ahlaki değerler. Güngör bu değerleri esas alarak oluşturmuş olduğu 14 maddelik bir değer ölçeğini, genç kız ve erkeklerle orta yaşlı kadın ve erkeklerin değer eğilimlerini karşılaştırdığı kesitsel araştırmasında kullanmıştır.(Güngör, 2010: 95) MİDÖ'nün geliştirilmesi sürecinde Güngör'ün ölçeği ile beraber Schwartz'ın değer ölçeği ve yukarıdaki diğer değer tasnifleri gözden geçirilmiştir.

2. YÖNTEM

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, ergenlik ve ilk gençlik dönemi bireylerinin manevi ve insani değer eğilimlerini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir.

ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma modeli (deseni), araştırmanın sorularını cevaplamak ya da hipotezlerini test etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen bir plandır. Araştırma modeli ile geçerli ve güvenilir bulgular elde etmek, bağımlı değişkene ait varyansın kontrol edilmesi ile olasıdır.(Büyüköztürk vd., 2008: 134) Model "tarama" veya "deneme"den biridir. Araştırmamızda tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde veriler, evren içinden seçilen örneklemde çeşitli bilgi toplama araçları kullanılarak elde edilmektedir. Bu modelde herhangi bir müdahale olmaksızın probleme ilişkin durum olduğu gibi betimlenmeye çalışılır. (Karasar, 1994)

ARAŞTIRMA GRUBU:

Manevi-İnsani Değerler Eğilim Ölçeği (MİDÖ)'nin geliştirme çalışması, iki farklı zamanda iki farklı gruptan elde edilen verilen ışığında gerçekleştirilmiştir. Birinci uygulama 2014 yılı başında Trabzon ve Giresun illerindeki İmam Hatip Lisesi ve Anadolu liselerinde öğrenim gören toplam 354 öğrenciden elde edilen verilere dayalı olarak yapılmıştır. Bu çalışma grubunu oluşturan öğrencilerden 211'i İmam Hatip Lisesi'nde, 143'ü Anadolu Lisesi'nde bulunmaktadır. Öğrencilerin 169'unu erkekler, 185'ini kızlar oluşturmuştur. İkinci uygulama ise Rize ili sınırları içerisindeki çeşitli lise türlerinde öğrenim gören toplam 680 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Bu örneklem grubunda olan öğrencilerin 116'sı Endüstri Meslek Lisesi'nde, 184'ü İmam Hatip Lisesi'nde, 91'i Sosyal Bilimler Lisesi'nde, 99'u Anadolu Lisesi'nde, 102'si Fen Lisesi'nde ve 87'si Güzel Sanatlar Lisesi'nde öğrenim görmektedir.

MANEVİ-İNSANİ DEĞERLER EĞİLİM ÖLÇEĞİ(MİDÖ)'NİN GELİŞTİRİLME SÜRECİ:

MİDÖ'nün geliştirilmesinde, tutum ve yetenek testlerinin geliştirilmesindeki işlem basamakları uygulanmıştır.(Şeker ve Gençdoğan, 2006: 4; Ayrıca bkz. Albayrak, Acuner, Seyhan, 2014: 367) Buna göre öncelikle literatür taraması yapılmış ve konuyla doğrudan ya da dolaylı ilgili olan kaynaklar taranmıştır. Literatür taraması sonrasında elde edilen bulgulara göre madde yazımına geçilmiştir. Madde yazımında daha önce yapılmış benzer çalışmalarda kullanılan ifadelerle, sınırlı sayıda yer verilmiştir.

Ölçeğin ölçmeyi planladığı değerler, ortaöğretimde bulunan bütün derslerin müfredatında geçen ve kazandırılması amaçlanan hedef değerler arasında belirlenmiştir. Ortaöğretim müfredatı içerisinde yer alan derslerin hemen hepsinde bir kısım değerlerin kazandırılması hedeflenmiştir. Ancak sayıca en çok değer, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi müfredatıyla İmam-Hatip Lisesi Mesleki Dersler müfredatlarında bulunmaktadır. Başta bu iki müfredat olmak üzere diğer tüm derslerin müfredatlarından hareketle, değerlerin bir listesi oluşturulmuştur. Daha sonra bu listedeki değerler, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun genel amaçlar bölümünde geçen ".....millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren....." ifadesine atfen önce 5 ana bölüme ayrılmıştır. Ölçekte geçen ve değerleri ölçmeyi amaçlayan ifadeler, bu beş ana başlık altındaki değerler esas alınarak oluşturulmuştur. Ayrıca değerlerle ilgili olarak daha önceden geliştirilmiş sınırlı sayıda ölçek incelenerek toplam 110 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur.

Daha sonra bu madde havuzu, "uzman değerlendirme formu" haline getirilerek Din Eğitimi, Din Psikolojisi, Din Felsefesi, Eğitim Yönetimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve Ölçme Değerlendirme alan uzmanlarından oluşan uzman akademisyenlere gönderilmiştir. Maddelerin geçerliliği ve uygunluğuna ilişkin akademisyen değerlendirmelerinin analizi neticesinde, uzman görüşlerinin uyuşma gösterdiği maddeler formda tutulmuş, çıkarılması istenen maddeler formdan atılmış, önerilen yeni maddeler bu forma eklenmiştir. Bu işlemlerden sonra maddelerin sayısı 57'ye indirilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi 354 kişilik bir öğrenci grubuyla, 57 maddelik form uygulanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi sonunda faktör yükü .30'un altında olan maddeler elenerek madde sayısı 36'ya düşürülmüş, daha sonra uç değerde olan maddeler çıkarılarak ölçekteki madde sayısı 23 olarak belirlenmiştir. Elde edilen nihai form 680 kişilik örneklem grubuna uygulanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır.

MİDÖ'nün cevaplarının puanlamasında 5'li derecelendirme kullanılmıştır. Buna göre ölçekte yer alan maddelerin deneklerin eğilimlerine uygun olup olmadığını, "çok uygun=5", "uygun=4", "kısmen uygun=3", "uygun değil=2" ve "hiç uygun değil=1" seçeneklerinden birini işaretleyerek cevap vermeleri istenmiştir.

Ölçme aracı, manevi değerler (dini) ve insani değerlerden sevgi, duyarlılık ve saygı olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçme aracının ölçmek istediği değerler bunlarla sınırlıdır. MİDÖ'den alınabilecek en yüksek puan $23*5=115$, en düşük puan $23*1=23$ 'tür. Alt boyutların puanlarına bakıldığında, *Manevi değerler* alt boyutunda öğrencilerin alacağı en yüksek puan $11*5=55$, en düşük puan $11*1=11$; *Sevgi* boyutunda öğrencilerin alacağı en yüksek puan $3*5=15$, en düşük puan $3*1=3$; *Duyarlılık* alt boyutunda öğrencilerin alabileceği en yüksek puan $5*5=25$, en düşük puan $5*1=5$; *Saygı* boyutunda öğrencilerin alabileceği en yüksek puan ise $4*5=20$, en düşük puan ise $4*1=4$ 'tür.

MİDÖ'NÜN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ:

Geçerlik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini ne derece doğru ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır. Bir başka ifadeyle amaçlanan ölçmenin gerçekleştirilebilme derecesidir. Bir ölçme aracının geçerliğini kontrol etmede çeşitli yöntemler kullanılmaktadır.(Neuman, 2014: 283) Bunlarda ikisi madde ve faktör analizidir. Faktör analizi, yapı geçerliliğine ilişkin, "bir test, ölçtüğü var sayılan şeyi ölçüyor mu?" sorusuna cevap bulmak için yapılır. Yapı geçerliliğinde amaç ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak olduğunda, "Açımlayıcı faktör analizi" söz konusudur. (Büyüköztük vd., 2008: 105)

AÇIMLAYICI FAKTÖR ANALİZİ:

Kaiser Mayer Olkin (KMO) değeri ve Bartlett testi sonuçlarına göre, araştırmada yer alan örneklemelerin uygunluğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler aşağıdaki Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: MİDÖ'ye İlişkin KMO Değeri ve Bartlett Testi Sonuçları			
		I.Uygulama(2014)	II. Uygulama(2015)
KMO		,824	,892
Bartlett Testi	Chi-Square	1078,577	887,370
	df	253	253
	p	,000	,000

Tablo 1 incelendiğinde, örneklem uygunluğunu belirlemek için KMO değeri I. uygulama için ,824, II.uygulama için ,892 olarak ölçülmüştür. KMO değeri 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0,70 ve 0,80 arası iyi, 0,60 ve 0,70 arası vasat, 0,50'nin altında ise kabul edilemez, olarak nitelenmektedir. Bulunan bu değerlerin açımlayıcı faktör analizi için geçerli ölçüt olarak kabul edilen ,60'dan büyük olduğu görülmektedir. Bunun yanında Ki-Kare değerleri anlamlı düzeydedir. Ayrıca Bartlett test sonucuna göre ,000 olarak ölçülen "p" değerinin de anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir. ($p < ,05$)

MİDÖ'nün yapı geçerliliği ve faktör boyutlarını belirlemek amacıyla II. uygulama verilerine Maximum likelihood yöntemi ve Varimax dik döndürme tekniği uygulanmıştır. Ölçeğe ilişkin faktör yapısı ve yük değerleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: MİDÖ'nün Faktör Yapısı				
Madde No	Faktör Yük Değeri			
	1. Faktör (Manevi Değerler)	2. Faktör (Sevgi)	3. Faktör (Duyarlılık)	4. Faktör (Saygı)
MİDÖ 1	,513			
MİDÖ 2	,619			
MİDÖ 3	,703			
MİDÖ 4	,761			
MİDÖ 5	,390			
MİDÖ 6	,722			
MİDÖ 7	,813			
MİDÖ 8	,655			
MİDÖ 9	,650			
MİDÖ 10	,664			
MİDÖ 11	,512			
MİDÖ 17		,727		
MİDÖ 21		,802		
MİDÖ 22		,691		
MİDÖ 14			,649	
MİDÖ 15			,787	
MİDÖ 16			,764	
MİDÖ 19			,314	
MİDÖ 23			,363	
MİDÖ 12				,670
MİDÖ 13				,704
MİDÖ 18				,705
MİDÖ 20				,625
Faktör Varyans Oranları	21.05	10.72	9.34	9.20
Toplam Varyans Oranı	50.33			

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, MİDÖ'nün 4 faktörden oluştuğu saptanmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin madde yükleri ,314 ile ,813 aralığındadır. Ölçeği oluşturan faktörlerin açıkladığı varyans oranları, 1. Faktör % 21,05; 2. Faktör %10,72; 3. Faktör % 9,34 ve 4.Faktör % 9,20'dir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans oranı ise % 50,33'tür.

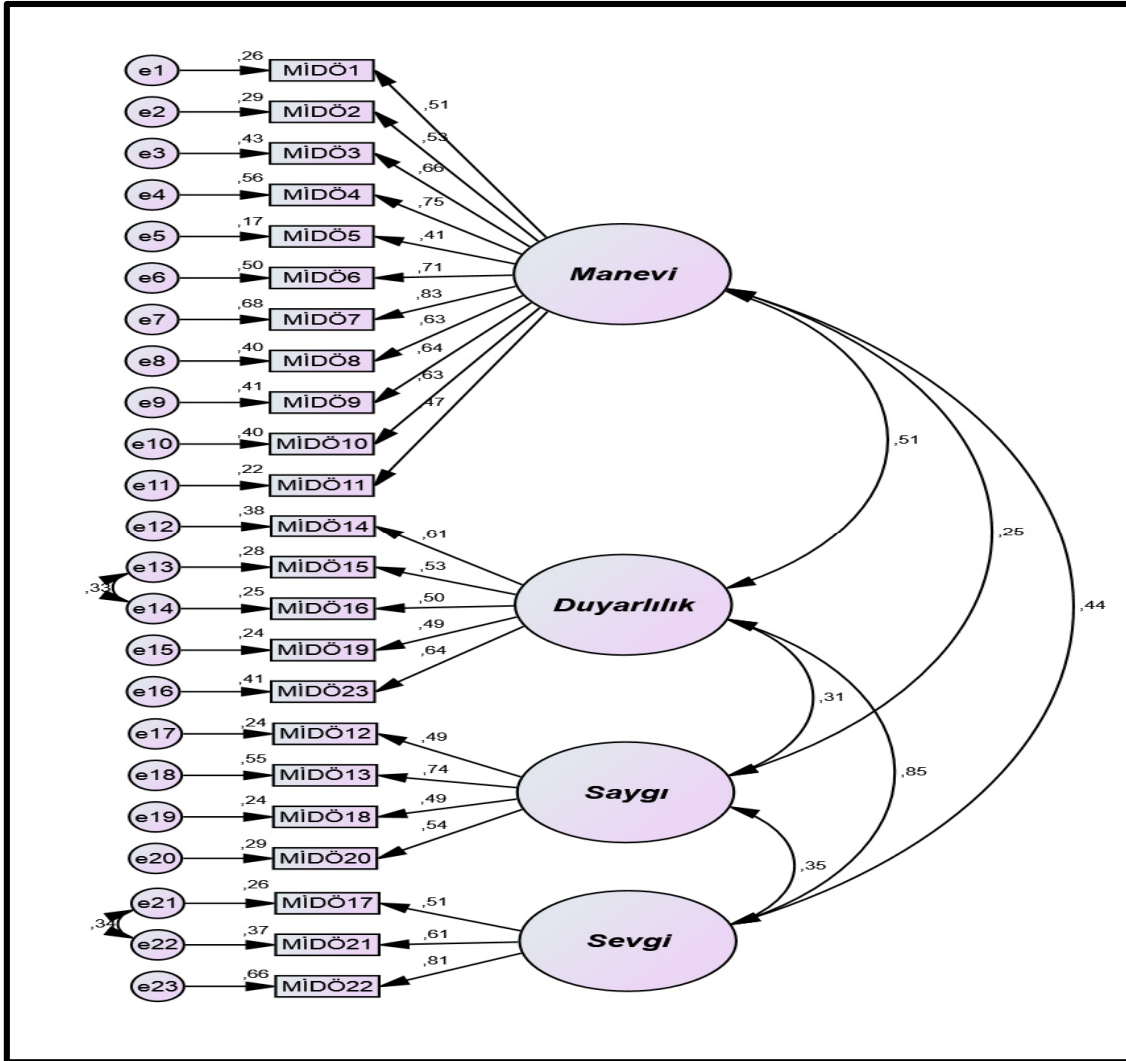
Ölçekte yer alan maddelerin içeriği dikkate alınarak yapılan isimlendirme ile, faktörlerin isimleri ve içerdikleri maddeler şu şekildedir: Faktör 1: *Manevi (Dini) Değerler* (MİDÖ 1, MİDÖ 2, MİDÖ 3, MİDÖ 4, MİDÖ 5, MİDÖ 6, MİDÖ 7, MİDÖ 8, MİDÖ 9, MİDÖ 10, MİDÖ 11; Faktör 2: *Sevgi* MİDÖ 17, MİDÖ 21,

MİDÖ 22; Faktör 3: *Duyarlılık* MİDÖ 14, MİDÖ 15, MİDÖ 16, MİDÖ 19, MİDÖ 23; Faktör 4: *Saygı* MİDÖ 12, MİDÖ 13, MİDÖ 18, MİDÖ 20.

Bunun yanında her bir boyut için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları *Manevi Değerler* için .86, *Sevgi* için .73, *Duyarlılık* için .70, *Saygı* için .65 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geneli için hesaplanan güvenilirlik katsayısı .84'dür. Bu değerlerin 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0,70 ve 0,80 arası iyi, 0,60 ve 0,70 arası vasat, 0,50'nin altında ise kabul edilemez, olduğunu düşünürsek, ortaya çıkan bu sonuçlara göre, geliştirilme çalışması yapılan MİDÖ'nün güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ

MİDÖ'nün faktör yapısı, açımlayıcı faktör analizinin yanında doğrulayıcı faktör analiziyle de test edilmiştir. Ölçeğin 4 faktörlü yapısı birinci düzey doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçları Şekil 1'de verilmiştir.



Şekil 1: MİDÖ'nün Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

MİDÖ'nün birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir. Uyum iyiliği değerleri kabul edilebilir düzeyde olmasından dolayı açımlayıcı faktör analizi sonunda faktörleri oluşturan maddelerden hiçbiri atılmamıştır.

Tablo 3: Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği Değerleri

MODEL	df	GFI	CFI	RMSEA	SRMR
MİDÖ	2,774	,923	,916	,051	,0492

Tablo 4: Faktörler Arası Korelasyonlar

FAKTÖRLER	Manevi Değerler	Sevgi	Duyarlılık	Saygı
Manevi	1	.51	.25	.44
Sevgi	.31	1	.85	.35
Duyarlılık	.31	.85	1	.35
Saygı	.25	.35	.35	1

Manevi Değerler	-	,387	,407	,191
Sevgi	,387	-	,537	,213
Duyarlılık	,407	,537	-	,195
Saygı	,191	,213	,195	-

Tablo 4'te faktörler arası korelasyonlar verilmiştir. Buna göre Manevi değerlerle Sevgi arasındaki korelasyon puanı ,387; Manevi değerlerle Duyarlılık arasındaki korelasyon puanı ,407; Duyarlılık ile Sevgi arasındaki korelasyon puanı ,507; Duyarlılık ile Saygı arasındaki korelasyon puanı ,195; Sevgi ile Saygı arasındaki korelasyon puanı ,213; Saygı ile Manevi değerler arasındaki korelasyon puanı ise ,191'dir. Buna göre bütün faktörler arasında pozitif ve anlamlı düzeyde bir korelasyon mevcuttur. En yüksek düzeyde korelasyon ise, Duyarlılık ile Sevgi faktörleri arasındadır.

Tablo 5: Faktörlerin Ortalama, Standart Sapma ve Cronbach Alpha Puanları			
FAKTÖRLER	ORTALAMA	STANDART SAPMA	CRONBACH ALPHA
Manevi Değerler	49,29	6,31	,863
Sevgi	12,11	3,83	,738
Duyarlılık	20,38	3,55	,704
Saygı	13,33	3,90	,653
TOPLAM			,849

Tablo 5'e göre manevi değerlerden alınan ortalama puan 49,29, standart sapma 6,31; sevgi boyutunda ortalama puan 12,11, standart sapma 3,83; duyarlılık boyutundaki ortalama puan 20,38, standart sapma 3,55; saygı boyutunda ise ortalama puan 13,33, standart sapma 3,90'dır. Bunun yanında her bir boyut için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları Manevi Değerler için .863, Sevgi için .738, Duyarlılık için .704, Saygı için .653 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geneli için hesaplanan güvenilirlik katsayısı .849'dür. Bu değerler 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0,70 ve 0,80 arası iyi, 0,60 ve 0,70 arası vasat, 0,50'nin altında ise güvenilir kabul edilmez.(Büyüköztürk, 2008: 171) Ortaya çıkan bu sonuçlara göre, geliştirilme çalışması yapılan MİDÖ'nün güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Bu çalışma, ergenlik veya ilk gençlik dönemi gençlerinin değer eğilimlerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmeyi planlanmıştır. Çalışma grubu olarak farklı lise türlerindeki ortaöğretim öğrencileri seçilmiştir. Mevcut çalışma bundan sonra, farklı araştırmacılar tarafından farklı gruplara uygulanabilir. Değer eğitiminin yapıldığı başta Din Eğitimi alanı olmak üzere, Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Eğitimi alanlarında ve bunlar dışındaki diğer alanlarda, öğrencilerin değer eğilimlerinin tespitinde ve bu eğilimlerin diğer değişkenlerle ilişkisini tespit eden ilişkiel taramalarda bu çalışma kullanılabilir.

Yapılan açımlayıcı faktör analiziyle, ölçeğin *Manevi değerler*, *Sevgi*, *Duyarlılık* ve *Saygı* olarak isimlendirilen 4 faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans oranı % 50,33 olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analiziyle de test edilmiş, birinci düzey faktör analizi neticesinde modelin iyi uyum değerlerine sahip olduğu görülmüştür. Bu verilere göre "MİDÖ geçerli bir ölçektir", denilebilmektedir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yapılan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hem boyutlar düzeyinde hem de ölçeğin bütünü açısından kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Sonuç olarak MİDÖ geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak sosyal bilimler alanına katkı sağlayacak niteliktedir.

KAYNAKÇA

- AKBAŞ, Oktay, *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*, DT, Ankara, 2004, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, s.19.
- ALAYLIOĞLU, O., OĞUZKAN A. F (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, İstanbul, İnkılap ve Aka Yayıncılık.
- ALBAYRAK, A., ACUNER Y., SEYHAN, B.(2014). *Dua Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (34).
- ASLANTÜRK, Zeki (2004). *Sosyal Bilimler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*, İstanbul, Çamlıca Yayınları.
- AYDIN, M. Z., GÜRLER, Ş.(2012). *Okulda Değerler Eğitimi*, Ankara Pegem Yayınları.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara, Pegem Yayınları
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener vd.(2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Pegem Yayıncılık.

- GÜNEŞ, Adem (2015), *Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Değer Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNGÖR, Erol (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- HÖKELEKLİ, Hayati (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, İstanbul, Timaş Yayınları.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç, KUŞDİL M. E (2000). *Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı*, Türk Psikoloji Dergisi, , 15(45).
- KARASAR, Niyazi (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, Hacettepe-Taş Yayıncılık.
- KUÇURADI, İoanna (2013). *İnsan ve Değerleri*, Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu
- MEB, (2012), *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11, 12.Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara, Devlet Kitapları.
- NEUMAN, W. Lawrence (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Yayın Odası.
- ÖNCÜL, Remzi (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Yayınları.
- ŞEKER Hasan, GENÇDOĞAN Başaran(2006). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.